

13/2009

**Dopad současné finanční a hospodářské
krize na obchod a jeho governance**

Pavel Hnát

**Faculty of International Relations
Working Papers**

13/2009

**Dopad současné finanční a hospodářské
krize na obchod a jeho governance**

Pavel Hnát

Volume III

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Tato studie byla vypracována v rámci Výzkumného záměru Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze MSM6138439909 „Governance v kontextu globalizované ekonomiky a společnosti“. Studie procházejí recenzním řízením.

Název:	Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání:	Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel:	Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
Evidenční číslo MK ČR:	E 17794
ISSN tištěné verze:	1802-6591
ISSN on-line verze:	1802-6583
ISBN tištěné verze:	978-80-245-1617-2
Vedoucí projektu:	Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3 +420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230 http://vz.fmv.vse.cz/

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)

Vysoká škola ekonomická v Praze

Vladimíra Dvořáková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Olga Hasprová

Technická univerzita v Liberci

Zuzana Lehmannová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Marcela Pališková

Nakladatelství C. H. Beck

Judita Štouračová

Vysoká škola mezinárodních

a veřejných vztahů, Praha

Dana Zadražilová

Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod

Adelphi university, New York, USA

Peter Bugge

Aarhus University, Aarhus, Dánsko

Petr Cimler

Vysoká škola ekonomická v Praze

Peter Čajka

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Zbyněk Dubský

Vysoká škola ekonomická v Praze

Ladislav Kabát

Bratislavská vysoká škola práva

Emílie Kalínská

Vysoká škola ekonomická v Praze

Eva Karpová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Václav Kašpar

Vysoká škola ekonomická v Praze

Jaroslav Kundera

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław,

Polsko

Larissa Kuzmitcheva

Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Lubor Lacina

Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno

Cristian Morosan

Cameron School of Business

Václava Pánková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Lenka Pražská

emeritní profesor

Lenka Rovná

Univerzita Karlova v Praze

Mikuláš Sabo

Ekonomická Univerzita

v Bratislave, Slovensko

Naděžda Šišková

Univerzita Palackého v Olomouci

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Milan Vošta

Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Marie Popovová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Dopad současné finanční a hospodářské krize na obchod a jeho governance

Pavel Hnát (hnatp@vse.cz)

Abstrakt:

Ve druhé polovině roku 2008 se ve světové ekonomice naplno rozeznaly efekty ekonomické krize, která je kvůli svým příčinám, rozsahu a geografickému záběru po právu označována za globální finanční a ekonomickou krizi. Její vliv na ekonomiky členských států WTO, toky zboží, služeb a investic ve světové ekonomice, stejně jako na architekturu světového finančního a ekonomického řádu představují zásadní výzvu také pro proces mnohostranné liberalizace obchodu a potažmo celé ekonomické governance. Cílem tohoto článku je proto nastínit rozsah a potenciální dopady finanční krize na oblast governance mezinárodního obchodu a činnosti WTO. Analyzuje přitom nejenom sféru globální governance, ale také význam národní koordinace.

Klíčová slova: finanční a hospodářská krize, mezinárodní obchod, governance

Impact of Current Financial and Economic Crisis on Trade and its Governance

Pavel Hnát (hnatp@vse.cz)

Summary:

Second half of 2008 brought full effects of the economic crisis, which is due to its causes, scale and geographic impact rightly labelled as a global financial and economic crisis. Its impact on economies of WTO members states, flows of trade, services, and investment in the World Economy, as well as on both financial and economic governance represent a crucial challenge also for the process of multilateral liberalization of trade and subsequently for economic governance as such. The aim of this paper thus is to summarize scale and potential impacts of the current crisis on governance of world trade and activity of the WTO. It analyses not only the area of global governance, but also the importance of national policies' coordination.

Keywords: financial and economic crisis, international trade, governance

JEL: F01, F02, F13, F42, G01

Obsah

Úvod.....	7
1. Dopad současné finanční a hospodářské krize na světový obchod a WTO.....	8
1.1 Aktuální vývoj světového obchodu.....	8
1.2 Hospodářsko-politické reakce na půdě WTO.....	10
2. Dopad současné finanční a hospodářské krize na globální ekonomickou governance	16
2.1 Role mezinárodních ekonomických organizací.....	16
2.2 Role národní koordinace – Skupina G20	20
Závěr	22
Seznam literatury.....	23

Úvod

Ve druhé polovině roku 2008 se ve světové ekonomice naplno rozezněly efekty ekonomické krize, která je kvůli svým příčinám, rozsahu a geografickému záběru po právu označována za globální finanční a ekonomickou krizi. Její vliv na ekonomiky členských států WTO, toky zboží, služeb a investic ve světové ekonomice, stejně jako na architekturu světového finančního a ekonomického řádu představují zásadní výzvu také pro proces mnohostranné liberalizace obchodu. Cílem tohoto článku je proto nastínit rozsah a potenciální dopady finanční krize na oblast governance mezinárodního obchodu a činnosti WTO. Vzhledem k tomu, že finanční a ekonomická krize je dosud v plném proudu a i po jejím skončení bude trvat určitou dobu, než bude čas na její plné zhodnocení, vychází tato část při hodnocení těch nejaktuálnějších trendů z retrospektivního hodnocení minulých (srovnatelných) krizí světové ekonomiky, z relevantních prognóz a aktuálních statistik mezinárodních organizací (zejména OECD, WTO a UNCTAD), které se hodnocením dopadu finanční a ekonomické krize na oblast obchodu a obchodních politik zabývají. A zejména z aktuálního hodnocení změn v obchodní a hospodářské politice států (včetně jejich koordinace na úrovni mezinárodních organizací), které dávají tušit obrysy hospodářsko-politických reakcí v krátkém a středním horizontu.

S ohledem na faktickou nemožnost hodnocení konečných důsledků krize na ekonomiky i hospodářské politiky v daném čase se článek zaměřuje především na aktuální proměny a jejich možné efekty v politikách souvisejících s činností WTO, tj. zejména na riziko nárůstu ekonomického nacionalismu a protekcionismu v oblasti obchodní politiky a na dopady krize na rozvojové země a jejich ochotu a možnosti pokračovat ve vyjednáváních Katarského kola v kontextu dosavadního hodnocení aktuálního stavu WTO. Globální finanční a ekonomickou krizi vnímá tato část jako výraznou výzvu, která zasáhla WTO v době nejistého pokroku obchodních jednání a váhání nad jeho dalším směřováním v kontextu severo-jížního problému uvnitř WTO. A právě proto, že ve zrodu i průběhu finanční a ekonomické krize je severo-jížní problém jasně akcentován, bude mít i ona (stejně jako dlouhodobé politické reakce na ni) zásadní vliv na budoucnost obchodního systému a činnosti WTO.

1. Dopad současné finanční a hospodářské krize na světový obchod a WTO

1.1 Aktuální vývoj světového obchodu

Aktuální zpráva generálního ředitele WTO (2009b: 3–8) charakterizuje aktuální vývoj ve světové ekonomice s ohledem na dopady na mezinárodní obchod následovně. „Globální ekonomická situace se od poslední zprávy¹ výrazně zhoršila a vykazuje celosvětové zpomalování ekonomiky a strmé poklesy obchodních toků. Vyspělé země byly krizí zatím zasaženy více. Průmyslové země zatím zaznamenaly 1,5% pokles reálného HDP ve třetím a čtvrtém čtvrtletí roku 2008, což je největší pokles zaznamenaný OECD od počátku jeho měření v roce 1960. Největší pokles výstupu zatím zaznamenalo Japonsko (-3,3 %), zatímco ekonomika EU klesala o 1,5 % a hospodářství USA o 1 %. Podle revidovaného odhadu Mezinárodního měnového fondu se světová ekonomika v roce 2009 propadne o 0,5 až 1 %, což je první takový propad za posledních 60 let. Výstup by měl klesnout o 3 až 3,5 % ve vyspělých zemích a vzrůst o 1,5 až 2,5 % v rozvíjejících se trzích a rozvojových zemích.

Světový obchod (průměrná hodnota vývozu a dovozu) se ke konci roku 2008 a na počátku roku 2009 v reálném vyjádření prudce snížil. Podle měsíčních odhadů se objem světového obchodu v listopadu 2008 snížil o 5 % a v prosinci 2008 o 7 %. V lednu 2009 se opět meziměsíčně snížil o 7 %, což znamená meziroční pokles objemu mezinárodního obchodu o 17 %. V dolarovém vyjádření se hodnota obchodu prudce snížila prakticky ve všech zemích, ačkoliv v tomto případě mohl být pokles umocněn klesajícími cenami komodit a apreciací amerického dolaru s tím, jak se zintenzivňovala počáteční finanční krize.“ Rozsah a rychlost finanční krize a jejího přesunu do reálné ekonomiky a mezinárodního obchodu jasně vyplývá z porovnání dat před jejím vypuknutím. „Ještě v prvních třech čtvrtletích roku 2008 zůstávala čtvrtletní data o meziročním růstu obchodu pozitivní a u největších ekonomik dvouciferná, avšak ve čtvrtém čtvrtletí se trendy rázně otočily. Průměrný meziroční pokles obchodu ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008 byl okolo 12 %, a to jak u vývozu, tak u dovozu. Vývozy EU (včetně intra-obchodu) se snížily o 16 %, dovozy o 11 %. Většina poklesů se přitom dá vysvětlit poklesem poptávky, částečně se na něm projevila depreciace evropských měn vůči dolaru. Od července 2008 do února 2009 euro oslabilo oproti dolaru o 19 % z 1,58 dolarů za euro na hodnotu 1,28 dolarů za euro“ (WTO 2009b: 4).

„Meziměsíční vývoj obchodu od září 2008 do února 2009 byl ještě negativnější, když mnoho zemí vykázalo 20% až 30% meziroční poklesy obchodu; například dovoz Číny klesl v lednu o 43 % oproti předchozímu roku. Únorová čísla byla

---

¹ Z ledna 2009 (poznámka autora).

také podstatně nižší (meziroční pokles o 26 % a meziměsíční o 28 %). Avšak například Čína už v únoru zaznamenala růst obchodu o 17 % po setrvalém poklesu od září 2008“ (WTO 2009b). Ačkoliv takto časově omezená data nemohou sloužit k vyvozování konečných závěrů, jasně poukazují na situaci, ve které se světový obchod na počátku roku 2009 nalézá. Tato situace jasně ovlivňuje reálné reakce hospodářských politik členů WTO a pro jejich hodnocení má tak zásadní význam.

Světový obchod službami se podle dostupných dat ve třetím čtvrtletí 2008 snížil poprvé od roku 2006. Meziročně se hodnota obchodu službami v zemích OECD prudce snížila, když vývoz klesl o 11,8 % a dovoz o 10,6 % (WTO, 2009b). „Vedle finančních služeb byla zasažena zejména odvětví letecké a námořní dopravy a cestovního ruchu. Například údaje o letecké přepravě za prosinec 2008 ukazují 22,6% pokles a data za leden 2009 znamenala už osmý meziměsíční pokles v řadě. Negativní trendy by měly pokračovat i v roce 2009.“

Celkově lze říci, že „i přes známky oživení mezinárodního obchodu v únoru a březnu zůstává *výhled na celý rok 2009* chabý. Rozsah poklesu na počátku roku 2009 znamená, že obchod by musel růst výrazně nadprůměrně, aby se dostal na svou předkrizovou úroveň. To se sice většinou po prudkých poklesech stává, ale v této krizi bude skutečné oživení zřejmě ohrožovat nízká poptávka ve vyspělých zemích, která bude dále umocněna rostoucí nezaměstnaností v nadcházejících měsících“ – viz tabulka 1.

Tab. 1: Prognózy vývoje hlavních ekonomických ukazatelů v OECD

Země	Růst HDP (v %)		
	2008	2009	2010
USA	1,1	-2,8	0,9
Japonsko	-0,7	-6,8	0,7
Eurozóna	0,5	-4,8	0,0
OECD celkem	0,8	-4,1	0,7
Země	Saldo běžného účtu (v % k HDP)		
	2008	2009	2010
USA	-4,7	-2,3	-2,4
Japonsko	3,2	1,4	1,9
Eurozóna	-0,4	-1,1	-1,0
OECD celkem	-1,4	-0,9	-0,9

Země	Nezaměstnanost (v %)		
	2008	2009	2010
USA	5,8	9,3	10,1
Japonsko	4,0	5,2	5,7
Eurozóna	7,5	10,0	12,0
OECD celkem	5,9	8,5	9,8
Země	Saldo vládního rozpočtu (v % k HDP)		
	2008	2009	2010
USA	-5,9	-10,2	-11,2
Japonsko	-2,7	-7,8	-8,7
Eurozóna	-1,9	-5,6	-7,0
OECD celkem	-3,2	-7,7	-8,8

Pramen: OECD (2009b: 6).

WTO (2009b: 7–8) tak očekává, že objem mezinárodního obchodu v roce 2009 celkově poklesne o 9 %, což je největší pokles za posledních více než 60 let. Pokles ve vyspělých zemích bude obzvláště prudký (vývoz by měl poklesnout o 10 %). V rozvojových zemích, jejichž růst je na obchodu více závislý, by měl vývoz klesnout o 2 až 3 %.

S obchodem a s činností WTO dnes zcela zásadně souvisí i *toky přímých zahraničních investic*. „Jejich přeshraniční toky jsou přitom ještě volatilnější než toky obchodní. Finanční krize tak může znamenat významné přesuny majetkových struktur v globálních odvětvích. OECD odhaduje, že v důsledku krize klesl odliv přímých zahraničních investic ze zemí OECD v roce 2008 o 6 %, příliv dokonce o 13 %. Pro rok 2009 se navíc očekává další pokles. V době krize totiž dlouhodobé přínosy PZI ve formě technologického transferu a integrace přijímající ekonomiky do globálních struktur ustupují jejich základní úloze jako zdroje kapitálu. I z tohoto pohledu je důležité, že i přes pokles v roce 2008 i 2009 zůstávají PZI na historické výši a nepodléhají krizi tolik jako jiné složky kapitálu (zejména bankovní půjčky). Přímé zahraniční investice by ovšem mohly dnes ohrozit jak projevy ekonomického nacionalismu v přijímajících zemích, tak snahy omezit odliv kapitálu v zemích původu“ (OECD 2009a: 2).

1.2 Hospodářsko-politické reakce na půdě WTO

V této situaci musí být kladena mimořádná pozornost eliminaci politik, které by znesnadnily mezinárodní obchod a volné investiční prostředí.² WTO (2009a: 2)

² Například z analýz OECD (2009a: 2) vyplývají zásadní data o prospěšnosti liberalizace obchodu a investic: 10% nárůst obchodu je spojen se 4% nárůstem HDP na obyvatele; otevřené klima pro přímé zahraniční investice může za 0,75% nárůst HDP na obyvatele

ve své zprávě uvádí, že v současnosti neexistují závažné známky intenzivního protekcionismu včetně uplatňování obchodní restrikcí a odvetných opatření. *Riziko zavádění dílčích prvků protekcionismu, které by mohly pozvolna obrozit mezinárodní obchod a podkopat efektivitu politik na obnovení globálního růstu, je ale značné.* „Mnozí členové WTO čelí zvýšenému tlaku na provádění protekcionistických opatření. Ještě na počátku roku 2009 zatím země vesměs odolávaly těmto tlakům a WTO zaznamenala jen omezené známky zvyšování tarifních nebo netarifních překážek obchodu a omezenou míru zavádění ochranných opatření v obchodě. Od té doby se ovšem situace výrazně zhoršila: došlo ke zvyšování tarifních i netarifních překážek, státy začaly významněji používat ochranná opatření a anti-dumpingové procedury k ochraně svého trhu a mnohé fiskální stimulační balíčky států obsahují požadavky na domácí původ podporovaných výrobků a služeb, které škodí mezinárodnímu obchodu. V žádném případě se ale zatím nejedná o takový rozsah ochranných opatření, jaký byl patrný v krizích 30. nebo 70. let. Tento fakt WTO připisuje zejména vysoké míře veřejného zájmu a veřejné kontroly při formulování obchodních politik, činnosti WTO a jisté míře ponaučení se z předchozích krizí.“ Tabulka 2 uvádí řadu protekcionistických opatření, která je možné krátkodobě nebo i trvale zavést bez přímého porušení pravidel WTO.

Tab. 2: Rizika protekcionismu v době krize

Druh opatření	Podstata opatření	Možná rizika
Zvýšení celních sazeb na úroveň závazků ve WTO	Většina vlád aplikuje cla na nižší úrovni, než jakou mají dohodnutou u WTO. Bez hrozby sankcí je mohou na tuto úroveň zvýšit.	Celní sazby mezi bohatými a chudými zeměmi by se mohly zvýšit 2krát až 3krát a snížit zahraniční obchod až o 7,7 %.
Anti-dumping	Zatímco v uplynulých letech počet anti-dumpingových šetření setrvale klesal, v době krize začíná růst zejména počet sporů vyvolaných rozvíjejícími se trhy.	Rostoucí trend anti-dumpingových opatření může výrazně ohrozit světový dovoz a vyvolat vlny odvetných opatření.

---

v zemích OECD; nižší regulační bariéry konkurence mohou vést ke 2 až 3% nárůstu HDP na obyvatele v zemích OECD; efektivnější celní procedury mohou zvýšit globální blahobyt o 100 miliard USD; plná liberalizace zemědělského a průmyslového zboží by zvýšila globální blahobyt o 100 miliard USD; ještě větší zisky by přinesla liberalizace služeb.

Vládní zakázky	V době krize vlády přijímají stimulační balíčky pro své ekonomiky a snaží se zajistit, aby drtivá většina peněz skončila v domácí ekonomice.	Požadavky omezující přístup zahraničních dodavatelů jsou mnohdy v rozporu s mezinárodními závazky a mohou vyvolat odvetná opatření.
Odvětvová podpora	Vlády v době krize podporují vybraná odvětví (finanční nebo automobilový sektor), a to systémovými i nesystémovými kroky.	Nesystémová opatření zvýhodňující vybraná národní odvětví mohou vést k obdobným opatřením ze strany jiných států a eliminovat efekty původních podpor.
Omezení přímých zahraničních investic	Vlády v době krize většinou podporují zahraniční investice k přilákání kapitálu, ale v kombinaci se státními podporami mohou převzetí podporovaných firem bránit.	Diskriminace zahraničních investorů může vést k dalšímu poklesu investic a nedostatku kapitálu.
Omezení odlivu investic	Vlády mohou v krizi usilovat o udržení kapitálu a pracovních míst doma a proto omezovat odliv kapitálu daňovými a jinými nástroji.	Opatření a zvýšený vliv státu výrazně omezuje budoucí rozhodování o investicích a může trvat i po odeznění krize.

Pramen: OECD (2009a: 5–7).

Náklady nevhodně volených politik jsou přitom vysoké. OECD (2009a: 7) uvádí tyto „nejzávažnější náklady protekcionistických opatření: zpoždění nutné restrukturalizace odvětví vedoucí k nadbytečným kapacitám; vyšší riziko pro zahraniční investory a tedy nižší příliv kapitálu; pokles mezinárodního obchodu ve prospěch domácích producentů, jež ovšem vyvolá odvetná opatření, která ve svém důsledku poškodí nejdůležitější odvětví. I proto by vlády měly dodržovat své mezinárodní závazky. Navíc zavedená protekcionistická opatření se těžko odstraňují, což je jedno z velkých ponaučení krize 30. let.³ Pokud tedy jde o mimořádná opatření, měla by se zavádět dočasně a transparentně, s cílem co nejrychlejší budoucí restrukturalizace a racionalizace. Uvnitř jednotlivých ekonomik i v mezinárodním prostředí by měl kapitál proudit volně, aby mohl být využit co nejefektivněji k podpoře růstu.“

³ V důsledku širokého zavádění protekcionistických opatření v průběhu Velké hospodářské krize ve formě vysokých cel a omezování kapitálových toků došlo ke kolapsu mezinárodního obchodu zbožím i investicemi a u mnoha zemí se jejich podíl obchodu na HDP vrátil na úroveň z roku 1929 až v 70. letech.

WTO (2009a: 3) ovšem uvádí, že i „dočasná“ opatření na ochranu pracovních míst a firemních zisků vytvoří dědictví nekonkurenceschopných odvětví a sektorové převisy kapacit, které budou generovat nutná protekcionistická opatření i v budoucnu (dávno po skončení ekonomické krize). I zde slouží jako příklad jiná minulá krize, tentokrát z let 70. a 80.: tehdy zavedená omezení obchodu a dotace se podařilo odstranit až v průběhu Uruguayského kola GATT.

V období od září 2008 WTO (2009a: 8–18) zaznamenalo následující ochranná opatření zaváděná ve větší míře mezi členy a pozorovateli WTO:

- zvýšené užívání dovozních licencí, zvyšování dovozních cel a přírážek a zvýšený výskyt anti-dumpingových šetření na ochranu citlivých odvětví – tato opatření zavedly například v obuvnictví třeba Argentina, Brazílie, Kanada, EU (všichni zejména v neprospěch Číny) nebo Ekvádor, Turecko či Ukrajina;
- nárůst netarifních překážek obchodu, jako jsou předpisy a technické standardy zejména v důsledku jejich uplatňování tam, kde sice byly zákony předjíhány, ale nikoliv aplikovány – týká se například dovozu drůbeže z Číny nebo kamionové přepravy z Mexika do USA;
- nárůst státní pomoci a obchod zkreslujících dotací na podporu průmyslu, zejména automobilového a ocelářského, a na podporu finančních služeb – opatření na podporu automobilového sektoru ve formě přímých podpor, půjček a záruk zavedly Argentina, Austrálie, Brazílie, Kanada, Čína (snížení daní u prodeje automobilů), Indie, Francie, Jižní Korea, Rusko, Turecko, Velká Británie nebo USA; v ocelářství zvýšily podporu nebo zavedly nová anti-dumpingová šetření Argentina, EU (anti-dumpingová šetření proti Číně), Egypt, Indie, Indonésie, Malajsie, Filipíny, Rusko, Turecko, USA (požadavky na dodávky amerického ocelářského průmyslu na zakázky podporované státem – „Buy American“, anti-dumpingová šetření vůči Číně) nebo Vietnam;
- klesající trend v počtu anti-dumpingových opatření, který trval od roku 2001, se obrátil a hrozí rychlým růstem – hlavními uživateli anti-dumpingových opatření jsou Indie, Brazílie, Argentina, Čína, Turecko a EU, hlavními terči šetření potom Čína, EU a USA;
- zvýšil se počet zavádění ochranných opatření, která umožňují regule WTO, avšak nedosahují nejvyšších počtů z roku 2002 – nejčastějším uživatelem je Indie, zejména v oblasti chemických výrobků;
- zavádění fiskálních stimulačních balíčků zvyšuje riziko potenciálně obchod zkreslujících opatření (daňové zvýhodňování domácích subjektů, požadavky na dodávky domácího zboží, omezování dovozu a ochota vlád poskytovat o nich detailní informace je malá – stimulační balíčky na podporu ekonomik zavedla většina z dvaceti největších ekonomik světa

(G20 – viz dále např. v části 2.2) a někteří další členové WTO. Podle doporučení Mezinárodního měnového fondu je optimální velikost balíčku 2 % HDP na každý rok v období 2009–2010;

- bezprecedentní finanční injekce do finančního sektoru (očistění od špatných aktiv, převzetí bank státem, rekapitalizace, částečné znárodnění, zvýšení vládních záruk) mohou mít také negativní dopady na obchod ve formě zpožděné restrukturalizace odvětví a v jeho důsledku omezení úvěrových možností pro obchod, zasahování vlád do rozhodování o poskytování úvěrů atp.

Celá řada opatření mezi členy a pozorovateli WTO na druhou stranu reflektuje význam volného obchodu a investičního prostředí pro obnovení růstu světové ekonomiky. Ta mají podobu *odstranění nebo snížení cel v určitých odvětvích, zjednodušení nebo snížení daňové zátěže v mezinárodním obchodě nebo větší počet opatření na podporu obchodu*. Taková opatření ve sledovaném období zavedly například Argentina, Brazílie, Kanada, Čína, EU (usnadnění poskytování exportních úvěrů, podpora přístupu exportérů k úvěrům), Ekvádor, Hongkong, Indie, Indonésie, Kazachstán, Mexiko, Nový Zéland, Filipíny nebo Rusko. Celkově tak v polovině roku 2009 platí závěr, že členové WTO nesaají ve větší míře po výrazných protekcionistických opatřeních, avšak v rámci (nebo na hraně) pravidel WTO zavádějí řadu drobných ochranných opatření, která mohou poškodit obchodní systém a oslabit naději na rychlé oživení světové ekonomiky.

Další významné riziko pro světový obchodní systém je ovšem spojeno se samotnou podstatou současné krize – je jím *nedostatek likvidity a finančních prostředků pro úvěrování mezinárodního obchodu*.⁴ „V důsledku všeobecného přehodnocení rizika komerčními bankami a vyschnutí globální likvidity v druhé polovině roku 2008 se výrazně zvýšily ceny finančních nástrojů nutných pro hladký chod mezinárodního obchodu, které mnohde vedly k výraznému nesouladu mezi poptávkou a nabídkou. Tato situace, která se navíc nemá výrazně zlepšit ani v první polovině roku 2009, je (vzhledem k vyššímu riziku – poznámka autora) obzvláště tíživá pro severo-jihní a jiho-jihní obchod“ (WTO 2009b: 18 a WTO 2009c: 5–12). Nedostatek finančních prostředků nutných pro obchod je tak dalším faktorem, který snižuje objemy mezinárodního obchodu a spolu s tím i efekty, které mezinárodní obchod má na oživení světové ekonomiky. Klesající obchodní relace mezi severem a jihem by pak dále komplikovaly situaci ohledně uzavření jednání Katarského kola WTO. Obnovení finanční stability a běžného fungování úvěrového trhu má tak pro oživení světového obchodu i jejich liberalizace neméně zásadní význam jako pro oživení poptávky v národních ekonomikách.

---

⁴ V angličtině se instrumenty na financování obchodu nazývají souhrnně jako „trade finance“. Jedná se zejména o akreditivy, krátkodobé úvěry a různé pojišťovací a garanční instrumenty.

Od konce roku 2008 proto WTO intenzivně spolupracuje s dalšími mezinárodními a regionálními organizacemi na podpoře obnovy financování obchodu a snížení rizika v něm. Úsilí mezinárodních organizací, se přitom ubírá zejména těmito směry:

- navýšení kapacit na podporu financování obchodu ze 4 miliard USD na zhruba 8 miliard USD – prostředky by měly směřovat zejména do malých zemí a k financování malých transakcí;
- exportní a garanční agentury zvyšují záruky, krátkodobé úvěry a úvěrové garance především malým a středním podnikům – na vzájemných závazcích v tomto směru se dohodly například členské země APEC, Japonsko, USA nebo Čína;
- centrální banky v zemích s vysokými finančními rezervami bez vážnějších problémů s likviditou (Brazílie, Jižní Korea, JAR, Indie, Indonésie nebo Argentina) dodávají na trhy dodatečné dolary pro místní banky a dovozce.

Zejména v zájmu nejhudších zemí, které nemají dostatek rezerv, je však i v této oblasti *nutná širší shoda a akce mezinárodního společenství*. Finance pro obchod zde představují zcela jasný problém, který se ovšem dotýká samotných základů finanční a ekonomické krize a jejího dopadu na křehkou globální rovnováhu světového obchodu a potažmo i na efektivnost a pokračující rozvoj WTO. I zde ovšem může být současná krize vnímána také jako příležitost: Dlouhodobé průzkumy OECD (2009a: 7) ukazují, že „ekonomické krize mohou podpořit dlouho odkládané reformy, jelikož špatné ekonomické podmínky ukazují, že dosavadní politiky nejsou nadále udržitelné. Krize vyvolávají stupeň naléhavosti, který oslabuje opozici reformních kroků a zvyšuje náklady dalšího oddalování reform“. Země zasažené hlubokou krizí často začínají liberalizovat i oblasti, které pro ně před krizí byly politicky nepřijatelné. „Ačkoliv se vlády v době krize logicky zabývají veřejnou podporou ekonomického růstu a záchranou pracovních míst, měly by zůstat velmi opatrné k projevům ekonomického nacionalismu a v kontextu výše řečeného prozkoumávat možnosti národní i mnohostranné shody v nových otázkách. *Z hlediska WTO, by vlády zejména měly využít této příležitosti k dotažení a uzavření Katarského kola*. A měly by zajistit, aby mimořádná ochranná opatření přijatá v době krize byla rychle odstraňována, jakmile se objeví známky oživení“ (OECD 2009a: 1).

Podle WTO (2009b: 2–3) „spočívá hlavní riziko pro mezinárodní obchodní systém právě v tom, že vlády budou pokračovat v zavádění dílčích protekcionistických opatření, dokud se bude ekonomická situace zhoršovat. V tom případě se ovšem negativní efekty těchto opatření budou kumulovat, což zesílí zpomalení světové ekonomiky a podkope důvěru v brzké oživení. Společné rozhodnutí členů WTO o rychlém úspěšném ukončení Katarského kola by vyslalo nesporný signál, že ochranná opatření nejsou řešením krize a významně by zúžilo prostor pro další omezování obchodu.“

Vlády by si dále měly být vědomy, že *nejlepší obchodní politikou v dané situaci, jež by vhodně doplnila jejich fiskální a monetární snahy o obnovu poptávky a růstu, je liberalizace obchodu, která snižuje náklady a ceny celosvětově.* Aktuálně vyjednávaný balíček Katarského kola o přístupu zemědělských a průmyslových výrobků na trhy se díky tomuto efektu rovná stimulačnímu balíčku ve výši 150 miliard USD a obdobná opatření pro služby nebo podporu obchodu, která jsou rovněž ve hře, by mohla tento objem zdvojnásobit. Základním předpokladem ovšem je obnovení důvěry a finanční stability obchodního systému.

2. Dopad současné finanční a hospodářské krize na globální ekonomickou governance

2.1 Role mezinárodních ekonomických organizací

Dosavadní vývoj světové ekonomiky byl vždy podporován určitými stabilizačními mechanismy na mezinárodní, mnohdy globální úrovni. Rozmach světové ekonomiky a mezinárodního obchodu v období 1870–1914 byl umožněn mj. stabilizující úlohou tzv. čistého zlatého standardu – měnového systému zajišťující stabilitu měnových kurzů. Po druhé světové válce nahradil jeho úlohu Bretton-woodský měnový systém, založený na směnitelnosti amerického dolaru za zlato a fixních měnových kurzech, jehož fungování podporovaly bretton-woodské instituce (Mezinárodní měnový fond, Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj a další instituce v rámci tzv. Skupiny Světové banky). V 70. letech, kdy svět zasáhly skutečně globální turbulence, se tento systém rozpadl. Následný přechod mnoha měn na volně směnitelný kurz do značné míry znamenal konec stabilizujícího prvku globálního hospodářství. Snahy po stabilizaci měnových režimů, které jsou vnímány jako zásadní pro plynulý rozvoj globálního hospodářství a mezinárodního obchodu, se přesunuly na úroveň regionální, kde největšího úspěchu dosáhly země Evropských společenství v rámci projektu Evropské měnové spolupráce, později hospodářské a měnové unie. Globální režim, který by dokázal stabilizovat stále častější fluktuace a nejistotu v mezinárodních ekonomických vztazích a celé světové ekonomice, však dnes neexistuje. Tyto otázky jsou tak stále častěji řešeny na regionální úrovni,⁵ kde je dosažení shody mezi užším okruhem partnerů snazší.

Bretton-woodské instituce pracují dál, i když s pozměněnou úlohou a cíli. Jejich úloha a efektivnost je však předmětem diskusí. V 90. letech zasáhly některé země a regiony vážné finanční a měnové krize, na něž tyto instituce nedokázaly dle řady kritiků adekvátně reagovat. To se odrazilo i v částečném zpochybňování jejich autority.

---

⁵ Vedle evropské měnové integrace se otázky měnové a finanční spolupráce dostaly v důsledku Asijské finanční krize do centra pozornosti regionalismu v Asii a Tichomoří, kde nabývají zejména podoby spolupráce na stabilitě platebních bilancí, v bankovním dohledu a ve finančních službách, ale i více či méně konkrétních plánů na vytvoření společné měny.

Zpochybňována spolu s nimi byla i současná a budoucí akceschopnost dosud úspěšné dohody GATT a její nástupnické Světové obchodní organizace. Od poloviny 90. let v této organizaci stagnuje mnohostranná liberalizace obchodu, a to kvůli nemožnosti dohody mezi vyspělými a rozvojovými státy. I otázky tržní integrace a liberalizace se tak ve zvýšené míře přesouvají na regionální úroveň. Zvyšuje se počet a rozmanitost forem regionální ekonomické integrace a regionální integrační uskupení se od konce 80. let stávají stále významnějším prvkem v systému světové ekonomiky. Světová ekonomika je tak založena na propojování jednotlivých národních trhů do větších regionálních ceků, které mohou společně lépe reagovat na globální výzvy.

Při pohledu na množství regionální bloků a dohod a nízkou akceschopnost globálních organizací a režimů se světová ekonomika zdá být více fragmentovaná než kdy dřív. Vzhledem k proměnám v nástrojích těchto integračních dohod však může být paradoxně opak pravdou. Drtivá většina regionálních ujednání o ekonomické integraci je totiž nově zaměřena navenek. Propojování trhů a liberalizace ekonomického prostředí je motivována snahou států a regionů zvýšit svou konkurenceschopnost a odolávat novým konkurenčním tlakům v otevřeném globálním prostředí a prosadit nutné strukturální reformy. Stále častěji se hovoří o nových nadnárodních centrech moci, která by se mohla stát aktéry nového světového uspořádání. Reforma globálních organizací a režimů má být postavena právě na těch nejosvědčenějších modelech regionální spolupráce a koordinace. Skutečná shoda na postupu reformy však prozatím neexistuje.

Zcela zásadní výzvu pro již tak křehký systém spolupráce států na regionální a globální úrovni proto znamená současná finanční a hospodářská krize. Ačkoliv je na hodnocení jejích dopadů a přijatých opatření brzy, lze hodnotit, jakým směrem se reakce světové ekonomiky na tuto krizi ubírá. Pokud by totiž právě z těchto reakcí vyšlo stabilnější a dlouhodobější uspořádání mezinárodních ekonomických vztahů, rýsují se právě dnes jeho základní obrysy.

Rozsah hospodářského poklesu v druhé polovině roku 2008 okamžitě vyvolal obavy z opakování velkých hospodářských krizí 20. století, a reakce národních vlád i regionálních a globálních režimů na krizi se tak stala předmětem obrovského veřejného zájmu. V něm se politici dle svých možností často předhánějí v tom, kdo navrhne větší a zásadnější opatření na boj s krizí i v tom, koho do boje s krizí ještě zapojí. Je tak poměrně těžké odhadovat skutečné rozměry proměny světové ekonomiky a její governance, protože zkušenost z minulých krizových vývoju ukazuje, že mnohá opatření zmizí stejně rychle, jako se objevila, jakmile se ekonomika začne oživovat. Rovněž volání politiků po skutečně globálním řešení krize může rychle vzít za své, jakmile se jednotlivé regiony navrátí k hospodářskému růstu a začnou mezi sebou opět soutěžit. *Přesto lze v kontextu současného stavu globální governance vysledovat, některé nové či inovativní*

přístupy, které zřejmě mohou znamenat posun v chápání globálního ekonomického řádu, ačkoliv jejich trvalost skutečně prověří až čas.

Prvním z takových aspektů současné reakce hospodářských politik na krizi je rozměr a složení skupiny zemí, která v současné situaci přebírá roli globálního vedení. Hlavní část koordinované snahy o globální odezvu na hospodářskou krizi se totiž dnes neodehrává na úrovni mezinárodních organizací (multilateralismus), ani není tolik závislá na autonomních a nekoordinovaných akcích velmocí (unilateralismus), zejména těch nejvyspělejších. Namísto toho byla odpovědnost za koordinaci protikrizových opatření svěřena (v doprovodu s výraznou mediální kampaní) do té doby nepříliš aktivní Skupině dvaceti největších ekonomik světa – G20.⁶ Význam tohoto kroku spočívá zejména v silném zastoupení rozvojových zemí, bez jejichž spolupráce není skutečně globální dohoda dnes již možná.

Skupina G20 vznikla již v roce 1999 v Berlíně jako „skupina dvaceti ministrů financí a guvernérů centrálních bank z vyspělých i rozvojových zemí, která se měla pravidelně scházet za účelem diskuze o klíčových otázkách světové ekonomiky“ (G20 2009a). Jednání se dále účastní vedoucí představitelé Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. I vzhledem ke svému složení se měla skupina zabývat především otevřenou a konstruktivní diskuzí mezi vyspělými ekonomikami a rychle se rozvíjejícími trhy o otázkách globální ekonomické stability, a to zejména v oblasti stability finanční (globální finanční architektura, spolupráce finančních institucí, podpora růstu a rozvoje). Členskou základnu G20 zobrazuje tabulka 3.

Jak je vidět z tabulky, představuje skupina G20 rozmanité fórum zemí z řad nejvyspělejších zemí světa i zemí rozvojových. *Ačkoliv vzniklo jako fórum měnové a finanční stability, dohoda jeho členů je klíčová také pro dosažení pokroku Katarského kola jednání WTO a další liberalizace světového obchodu.*

---

⁶ Nejedná se zde o Skupinu 20, rovněž zkracovanou jako G20, která se postarala o jednotný postoj rozvojových zemí v rámci kol jednání GATT/WTO v 90. letech. Skupina G20 odvozuje svůj název a zkratku zejména od seskupení G8, tj. skupiny 7 nejbohatších států světa a Ruska, která tvoří seskupení nejmocnějších zemí světa s vlivem na mnohé otázky světové politiky, ovšem bez zastoupení mocností rozvojového světa. V kontextu momentální slávy skupiny G20 se vyskytly názory, že právě skupina G20 bude nástupcem G8 při ovlivňování světové politiky a ekonomiky, ovšem činnost G20 se prozatím omezuje jen na otázky globální krize a G8 se schází bez rozvojových partnerů nadále (viz summit G8 v Itálii v létě 2009; summit mj. vyzval k dokončení Katarského kola do konce roku 2010). Na druhou stranu se ale rovněž ozývají hlasy, že pro ekonomickou governance světové ekonomiky dnes postačí koordinace dvou nejdůležitějších hráčů – USA a Číny – kteří tak bývají někdy označováni jako G2.

Tab. 3: Základní ukazatele skupiny G20, rok 2007

Země/skupina zemí	HDP (v mil. USD)	HDP na obyvatele (v USD)	Počet obyvatel (v tisících)
Argentina	266 041	6 730	39 531
Austrálie	921 725	44 435	20 743
Brazílie	1 346 927	7 023	191 791
Čína	3 286 881	2 517	1 305 728
EU7	16 770 311	33 906	494 927
Francie	2 567 210	40 408	63 532
Indie	1 136 921	973	1 169 016
Indonésie	432 607	1 868	231 627
Itálie	2 092 781	35 545	58 877
Japonsko	4 395 398	34 348	127 967
JAR	277 825	5 719	48 577
Jižní Korea	939 717	19 487	48 224
Kanada	1 419 952	43 191	32 876
Mexiko	889 180	8 346	106 535
Německo	3 302 252	39 979	82 599
Rusko	1 284 698	9 016	142 499
Saúdská Arábie	384 423	15 542	24 735
Turecko	484 976	6 477	74 877
USA	13 816 049	44 594	309 817
Velká Británie	2 738 278	45 060	60 997
Podíl na světovém ukazateli ⁸	88,54%	-	65,50%

Pramen: UNCTAD (2008) a vlastní výpočty autora.

⁷ Evropská unie je plnohodnotným členem skupiny G20. Na jednáních ji zastupuje předseda Rady EU, tj. zástupce země, která EU v dané chvíli předsedá, a guvernér Evropské centrální banky. Vedle zastoupení EU se setkání G20 účastní ještě čtyři další delegace ze členských států Unie (Německo, Francie, Velká Británie a Itálie). Nutno podotknout, že Evropská unie není často členem jiné mezinárodní organizace – výjimku zde tvoří zejména WTO, jíž je EU členem na základě toho, že se členy WTO mohou kromě států stát také samostatná celní území. Ve Světové bance ani Mezinárodním měnovém fondu Evropská unie zastoupena (nad rámec členství svých členských států) není.

⁸ Skupina G20 dále představuje kolem 80 % světového obchodu (po započtení intra-obchodu EU).

2.2 Role národní koordinace – Skupina G20

Od svého vzniku se skupina G20 zabývala řadou témat od rozvojové spolupráce, reakcí na finanční krize, boj s financováním terorismu a přijala řadu mezinárodních standardů například v oblasti transparentnosti fiskální politiky, boje s praním špinavých peněz a financování terorismu, v oblasti daní a výměny informací. Součástí jednání G20 byla i reforma světového finančního systému ve spolupráci s Mezinárodním měnovým fondem a světovou bankou (G20: 2009a).

Zcela novou dimenzí ovšem skupina G20 získala právě v důsledku světové finanční a hospodářské krize a politické reakce na ni. V listopadu 2008 se na pozvání dosluhujícího amerického prezidenta George W. Bushe ve Washingtonu uskutečnilo mediálně velmi sledované zasedání hlav členských států G20 – tzv. Summit G20. Ačkoliv se podle mnohých komentátorů nenaplnila všechna očekávání do summitu vkládaná, už samotná mediální pozornost věnovaná účasti hlav států nově se rozvíjejících ekonomických mocností ukázala na novou realitu v globální governanci světové ekonomiky. Výsledkem summitu se stala deklarace a konkrétní závazky, které byly dále rozpracovány na druhém summitu G20, který se konal v dubnu 2009 v Londýně. Zde dopracovaný Akční plán G20 – viz tabulka 4 – ukazuje cíle, kterými se má reforma světového finančního systému nadále ubírat, ale také obtížnost shody všech aktérů na mnoha otázkách. Následující summit G20 hostí opět Spojené státy americké, ovšem s novým prezidentem Barackem Obamou v čele; konal se v září 2009 v Pittsburghu.

Přestože většina opatření Akčního plánu G20 směřuje do finanční a kapitálové oblasti, má relevanci i pro reformu obchodního řádu. Ten je totiž s reformou finančního systému jasně spojen a jeho plynulé fungování bylo na každém ze summitů G20 zdůrazněno jako podmínka oživení světové ekonomiky. I přesto však většina zemí G20 v reakci na krizi zavedla řadu protekcionistických opatření – podrobně viz předchozí kapitola. Z kurzu, který summitu G20 vytyčují pro finanční oblast, lze vyzdvihnout následující aspekty, které se dotknou i reformy obchodního systému:

- posílení konceptu mnohohrstevné governance – tj. jasné prosazování kombinace národních, regionálních a globálních aktivit;
- zvýšení účasti a zapojení rozvojových zemí a posílení důrazu na naplňování jejich potřeb;
- (minimálně krátkodobý) zájem o posílení mnohostranné a globální spolupráce a koordinace.

Tab. 4: Washingtonský akční plán G20

Oblast opatření	Okamžitá opatření	Střednědobá opatření
Posílení transparentnosti a odpovědnosti	Zkvalitnění standardů pro oceňování cenných papírů, zkvalitnění účetních standardů, nezávislost finančního dohledu a oceňování.	Vytvoření kvalitních globálních účetních standardů, mezinárodní spolupráce na vynucování globálních standardů, kvalitnější dohled nad finančními trhy.
Posílení kvalitní regulace	MMF a další instituce zajistí doporučení ohledně hodnocení rizika, kapitálové přiměřenosti atp.	Mezinárodní spolupráce regulačních systémů, posílení regulace bankovního a kapitálového trhu, posílení národních a regionálních režimů.
Dohled nad kapitálovým trhem	Zpřísnění podmínek pro ratingové agentury, zlepšení kapitálové přiměřenosti bank, transparentnost finančních derivátů.	Registrace ratingových agentur, mezinárodní spolupráce centrálních bank a bankovních dohledů.
Řízení rizika	Posílení směrnic pro řízení rizika, lepší oceňování rizika, posílení řízení rizika bank.	Reakce mezinárodního dohledu na inovace finančních produktů, monitoring vývoje cen a makroekonomické situace.
Integrita finančních trhů	Spolupráce finančního dohledu na národní a regionální úrovni, výměna informací na národní a regionální úrovni, vyšší transparentnost finančních trhů.	Národní a mezinárodní standardy na ochranu globálního finančního systému, boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu, výměna informací v daňové oblasti.
Podpora mezinárodní spolupráce	Posílení pravidelné mezinárodní spolupráce v dohledu a tvorbě opatření, výměna informací, řízení rizika.	Konvergence pravidel dohledu a regulace finančních trhů, účetních standardů a obnova důvěry ve finanční systém.
Reforma mezinárodních finančních institucí	Posílení Fóra pro finanční stabilitu (FSF), spolupráce MMF a FSF, posílení role MMF, zdroje financí pro rozvojové země, podpora ekonomiky.	Reforma Breton-woodských institucí, vyšší zastoupení rozvojových zemí a rozvíjejících se trhů, vyšší úloha MMF, podpora rozvojových zemí.

Pramen: G20 (2009b).

Závěr

Současná globální finanční a hospodářská krize je pro efektivnější governance světového obchodu jak příležitostí, tak hrozbou. Příležitostí je zejména proto, že vážnost situace nutí tvůrce politických opatření ke skutečné změně a hlubokému zamyšlení nad podobou světového řádu. Zde vyplouvá napovrch zejména nedořešená pozice rozvojových zemí. V uskupeních jako G20 se těm největším z nich dostává plnohodnotného postavení a možnosti ovlivňovat reformu finančního řádu, který se jich vlivem globalizace týká stejně intenzivně jako zemí vyspělých. Stejně jasně se ukazuje také nutnost spolupráce globálních, regionálních a národních režimů. Namísto snahy prosadit jednu z těchto cest se možná doopravdy hledají možnosti jejich pozitivní a efektivní kombinace. A konečně zatřetí se v krizi hledá cesta, jak zvýšit efektivnost a demokratické principy samotné global governance – tedy i WTO. Generální ředitel WTO Pascal Lamy v této souvislosti sám poznamenal: „*objevuje se nový trojúhelník global governance, který je nutno podpořit*. Na jedné straně leží G20, která poskytuje politické vedení a udává základní směr politik. Na další straně jsou mezinárodní organizace (včetně WTO – poznámka autora), které poskytují specializovaná pravidla, programy a expertizy. A na třetí straně trojúhelníku je G192, tedy OSN, která poskytuje fórum společné odpovědnosti“ (WTO 2009d).

Hrozbu představují jednak samotné dopady krize (snížení spotřeby domácností, výrazný pokles mezinárodního obchodu, nedostatek financí pro obchod, výrazný pokles finančních toků směrem k rozvojovým zemím, zpomalení migračních toků, výrazný pokles remitencí), které snižují globální propojenost světa a vzájemnou závislost států, která byla dosud motorem efektivní mezinárodní spolupráce. Neméně významnou hrozbou pro skutečnou reformu global governance a pokračující mezinárodní spolupráci jsou ale i reakce na krizi (protekcionalismus v obchodní i kapitálové oblasti, zvýšená regulace, špatná fiskální politika, reakce na straně podniků a firem) a v neposlední řadě i vnímání globalizace širokou veřejností).

Seznam literatury

BALDWIN, R. E. (2003): *Openness and Growth: What's the Empirical Relationship?* New York: National Bureau of Economic Research.

BALDWIN, R. E. (2006): *Multilateralising Regionalism*. Ženeva: Graduate Institute of International Studies, University of Geneva.

BÍČ, J. (2008): Konkurenceschopnost a její měření. In: STEINMETZOVÁ, D. (ed.): *Bariéry konkurenceschopnosti*. Praha: Nakladatelství Oeconomica.

DEARDORFF, A. V. – STERN, R. M. (2007): *What Should the Developing Countries Do in the Context of the Current Impasse of the Doha Round?* Michigan: University of Michigan.

EVROPSKÁ KOMISE (2008): *Doha and the bigger picture*. European Commission – Trade [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/july/tradoc_139795.pdf>.

G20 (2009a): *What is G-20*. HM Treasury [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <http://www.g20.org/about_what_is_g20.aspx>.

G20 (2009b): *Washington Action Plan*. U.S. Department of State [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <<http://www.pittsburghsummit.gov/resources/125137.htm>>.

HNÁT, P. (2009): *Globální politická ekonomie nového regionalismu a Evropská unie*. Doktorská disertační práce. Praha: Katedra světové ekonomiky, VŠE.

OCED (2009a): *Keeping Markets Open at Times of Economic Crisis*. Duben 2009. Paříž: OECD.

OCED (2009b): *OECD Economic Outlook No. 85*. Červen 2009. Paříž: OECD.

STEINMETZOVÁ, D. – STUHLÍKOVÁ, Z. – HNÁT, P. (2008): Rozvojové země a současný stav jednání ve WTO. *Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů*, 21/2008, Praha: Oeconomica.

UNCTAD (2008): *UNCTAD Handbook of Statistics*. New York: UNCTAD [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <<http://stats.unctad.org/handbook/>>.

WTO (2007): *World Trade Report 2007. Six decades of multilateral trade cooperation: What have we learnt?* Ženeva: WTO.

WTO (2008): *World Trade Report 2008. Trade in Globalizing World*. Ženeva: WTO.

WTO (2009a): *Seventh WTO Ministerial Conference* [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min09_e/min09_e.htm>.

WTO (2009b): *Report to the TRBD from the Director-General on the Financial and Economic Crisis and Trade-related Developments*. Březen 2009. Ženeva:WTO.

WTO (2009c): *Trade, Finance and Financial Crises*. WTO Special Studies. Ženeva: WTO.

WTO (2009d): *Lamy: A new triangle of global governance emerging*. July 2009 [cit. 2009-10-01]. Dostupné z: <http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl132_e.htm>.

WTO (2009e): *Aid for Trade at a Glance 2009: Maintaining Global Momentum*. Ženeva: WTO.

University of Economics, Prague
Faculty of International Relations
Náměstí Winstona Churchilla 4
130 67 Prague 3
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tisk: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

ISSN 1802-6591